

6. Husholdningene

De fleste husholdninger har opplevd en betydelig økning i disponibel realinntekt de senere årene. Denne veksten har vært størst i eldre aldersgrupper og lavest for unge barnefamilier. Det siste året har veksten i husholdningenes varekonsum avtatt, mens andelen av inntekten som går til sparing har økt. Dette har bl.a. medført en betydelig økning i nettoformuen. I tillegg til økt sparing, ser vi også en økning i nettoformuen som følge av en betydelig økning i realformue på grunn av økte boligpriser. De høye boligprisene har i tillegg medført en økning i andelen husholdninger med høy gjeldsandel, spesielt blant de yngre aldersgruppene. Men veksten i gjelden for alle husholdninger under ett, har vist tegn til utflating siste halvår 2014.

6.1 Inntekt

Disponibel realinntekt

Husholdningenes disponible inntekt i 2014 er beregnet til 1 257 milliarder kroner, viser foreløpige nasjonalregnskapstall. Det er en økning på rundt 60 milliarder kroner fra 2013 og gir en disponibel inntekt per innbygger på om lag 245 000. Disponibel realinntekt, som er disponibel inntekt justert for prisvekst i husholdningenes konsum, økte med 2,7 prosent.

Økte lønnsinntekter har bidratt mest til veksten i disponibel realinntekt de senere årene. I 2014 var reallønnsveksten på 1,9 prosent, godt under gjennomsnittet for de siste 10 årene på 4,3 prosent. Bidraget fra lønn til veksten i disponibel realinntekt var på 1,8 prosentpoeng for året 2014. Til sammenlikning er det gjennomsnittlige bidraget i 10 års perioden 3,8 prosentpoeng.

Tabell 6.1. Husholdninger¹. Inntekter og utgifter². Milliarder kroner

	Løpende priser				Realvekst. Prosent ³			Bidrag til vekst i disponibel realinntekt. Prosentpoeng		
	2011	2012	2013*	2014*	2012	2013*	2014*	2012	2013*	2014*
Inntekter	1 680,7	1 775,5	1 868,7	1 953,7	4,6	2,4	2,2	8,2	4,6	3,3
Lønn ⁴	982,0	1 041,5	1 096,1	1 143,4	5,0	2,4	1,9	4,6	2,2	1,8
Blandet inntekt	113,4	110,8	110,4	118,6	-3,2	-3,1	5,0	-0,3	-0,3	0,5
Formuesinntekter	97,4	106,4	109,8	110,0	8,2	0,4	-2,1	0,7	0,0	-0,2
herav: mottatt aksjeutbytte	32,1	34,5	36,8	36,7	6,5	4,0	-2,6	0,2	0,1	-0,1
Offentlige stønader	359,6	380,7	397,7	423,3	4,8	1,7	4,0	1,6	0,6	1,3
Andre inntekter (netto)	128,3	136,1	154,7	158,4	5,0	10,6	0,0	0,6	1,3	0,0
Korreksjon for indirekte målte banktjenester	42,2	53,7	64,9	65,2	26,1	17,6	-1,8	1,0	0,8	-0,1
Utgifter	648,9	695,5	737,1	761,8	6,1	3,1	1,0	-3,7	-1,9	-0,6
Skatt av inntekt og formue	551,3	586,2	618,7	642,9	5,3	2,7	1,5	-2,7	-1,4	-0,8
Formuesutgifter	97,6	109,3	118,4	119,0	10,9	5,5	-1,9	-1,0	-0,5	0,2
Disponibel inntekt	1 073,9	1 133,7	1 196,5	1 257,1	4,5	2,7	2,7			
Korr. sparing i pensj.fond	72	82	77	87						
Konsum	1072	1121	1176	1230						
Sparing	73	95	97	115						
Kapitaloverføringer, netto	1,8	1,9	17,2	1,1						
Nettorealinvesteringer	64,6	80,1	88,5	84,2						
Nettofinansinvestering	7,1	12,5	-8,4	29,4						
Memo:										
Sparerate	6,4	7,8	7,6	8,5						
Nettofinansinvesteringsrate	0,6	1,0	-0,7	2,2						
Inntekter per innbygger	339 300	353 800	367 800	380 200	3,2	1,2	0,9			
Utgifter per innbygger	131 000	138 600	145 100	148 300	4,7	1,8	-0,2			
Disponibel inntekt per innbygger	216 800	225 900	235 500	244 700	3,1	1,5	1,4			

¹ I tabellen vises tall for sektoren husholdninger. Tidligere omfattet tallene også sektoren ideelle organisasjoner.

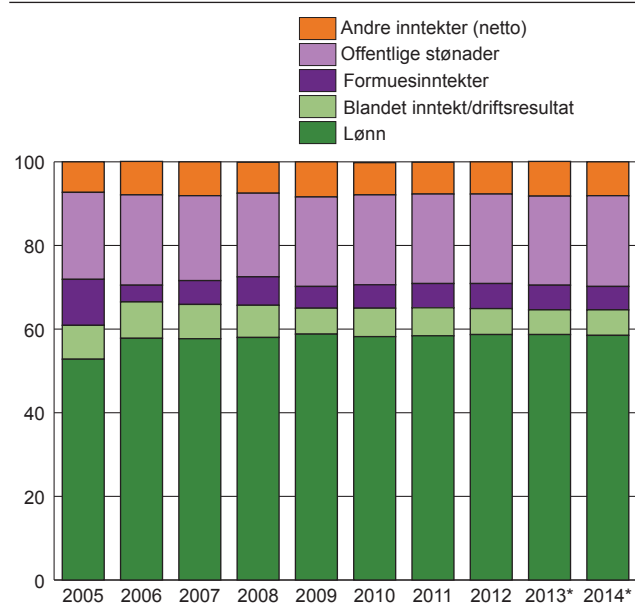
² På grunn av avrunding summerer ikke underkomponentene seg nøyaktig opp til totaltallene.

³ Nasjonalregnskapets prisindeks for konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner er brukt som deflator (2005=1)

⁴ Lønn er eksklusive avgift til folketrygden og pensjonspremier

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.1. **Sammensetning av husholdningens samlede inntekter, 2005-2014. Prosent**

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Utviklingen i skatt på inntekt og formue er nært knyttet til lønnsveksten, og i 2014 økte skattene med 1,5 prosent, korrigert for prisstigningen på husholdningenes konsum. Økte skatter bidro til å trekke disponibel realinntekt ned med 0,8 prosentpoeng. Dermed var bidraget fra lønnsinntekter etter samlet skatt 1 prosentpoeng, opp fra 0,8 i 2013.

Pensjoner og stønader er den viktigste inntektskilden for pensjonister og trygdede, og var i 2014 på over 420 milliarder kroner, vel 25 milliarder høyere enn året før. Realveksten i 2014 var 4 prosent, og bidro til veksten i disponibel realinntekt med 1,3 prosentpoeng. Bidraget er dermed over gjennomsnittet for de siste 10 årene på 1,1 prosentpoeng.

Husholdningenes formuesinntekter består i hovedsak av renter på bankinnskudd og mottatt aksjeutbytte samt beregnet avkastning på forsikringskrav, mens formuesutgiftene fortrinnsvis består av gjeldsrenter. Formuesinntektene hadde en nedgang i realverdi på 2,1 prosent i 2014, som førte til at bidraget til veksten i disponibel realinntekt var negativt med 0,2 prosentpoeng. Samtidig bidro reduserte formuesutgifter til å trekke opp disponibel realinntekt med 0,2 prosentpoeng. Det er i hovedsak reduserte renter gjennom 2014 som har ført til lavere formuesutgifter for husholdningene.

Inntektsfordelingen

For å beskrive inntektsutviklingen i ulike husholdningsgrupper benyttes informasjon fra Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger. Inntektsstatistikken dekker de fleste kontante inntekter som mottas av norske privathusholdninger. De siste tallene i denne statistikken er fra 2013.

Median inntekt etter skatt for alle norske privathusholdninger var på 464 500 kroner i 2013. Inntektene

økte med 1,9 prosent fra 2012 til 2013, omregnet i 2013-priser. Dette er en noe svakere vekst i husholdningsinntektene enn året før, da inntektene økte med 2,7 prosent.

Alle typer husholdninger hadde en realvekst i sine inntekter i 2013 med unntak av yngre par uten barn (eldste person under 45 år). Denne husholdningstypen fikk sin medianinntekt redusert fra 2012 til 2013. Men mye av denne inntektsnedgangen kan tilskrives at inntektsstatistikken for husholdninger fra og med 2013 har samme definisjon av husholdninger som i SSBs befolkningsstatistikk. Omleggingen har gitt en økning i antall yngre par med et større innslag av studenter.

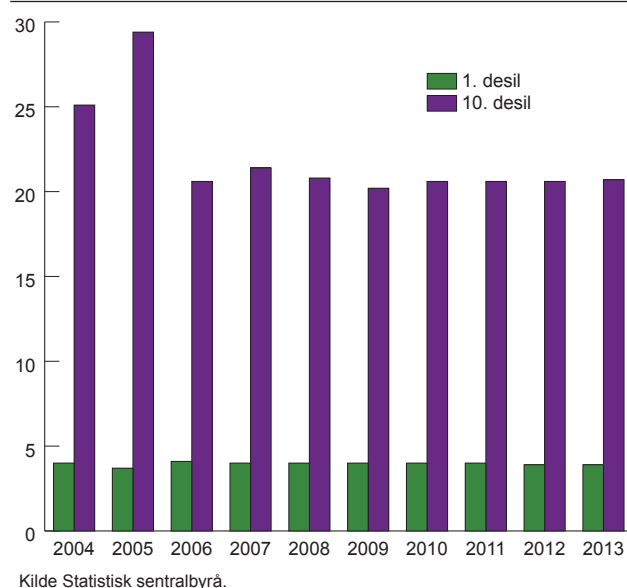
Par med voksne barn (eldste barn 18 år eller eldre) hadde den sterkeste veksten i medianinntekten fra 2012 til 2013 med 3,4 prosent målt i faste priser. Men de eldre husholdningene økte også sine inntekter mer enn den generelle inntektsveksten. Par uten barn der eldste person er 65 år og eldre, hadde en realvekst i inntekt etter skatt på 2,6 prosent fra 2012 til 2013. Blant aleneboende 65 år og eldre var inntektsveksten på 2,2 prosent. Mange kombinerer jobb med uttak av alderspensjon. Fra og med 2011 ble det innført nye regler om fleksibelt uttak av alderspensjon i alderen 62 til 75 år. Dette gjør det mulig å ta ut gradert pensjon, og kombinere arbeid og pensjon fritt uten avkortning av pensjonen. I 2013 hadde 48 prosent av de i aldersgruppen 65-69 år yrkesinntekt, mens i aldersgruppen 70-74 år hadde 26 prosent inntekt fra arbeid. Dette var samme andeler som året før, mens tilsvarende andeler i 2004 var henholdsvis 41 og 19 prosent.

Enslige forsørgere og par med små barn (yngste barn 0-6 år) er blant husholdningstypene med svakest inntektsvekst fra 2012 til 2013 – henholdsvis 0,8 og 1,1 prosent. Gjennomsnittlig yrkesinntekt økte for disse husholdningene fra 2012 til 2013, men samtidig økte også gjennomsnittlig mottatt sosialhjelp blant disse barnefamiliene.

Ser vi på inntektsutviklingen over perioden 2008 til 2013, har norske privathusholdninger hatt en klar forbedring av sin kjøpekraft. I denne fem-årsperioden økte medianinntekten til norske husholdninger med 8,7 prosent målt i faste priser. Størst prosentvis inntektsøkning finner en blant de eldste. Par uten barn der eldste person er 65 år eller eldre, økte sin husholdningsinntekt med 19 prosent fra 2008 til 2013 målt i faste priser. Blant enslige 65 år og eldre, var tilsvarende realinntektsøkning på 15,9 prosent. I tillegg til den omtalte pensjonsreformen, har gode trygdeoppgjør og nye pensjonistkull med høyere tilleggspensjoner bidratt til den gode realveksten i husholdningsinntekten for pensjonistene.

Enslige forsørgere og par med små barn (yngste barn 0-6 år) har hatt en inntektsøkning som ligger noe lavere enn den generelle inntektsveksten i samfunnet fra 2008 til 2013 – henholdsvis 4,6 og 6,3 prosent. Blant

Figur 6.2. **Fordeling av husholdningsinntekt etter skatt per forbruksenhet. (EU-skala). Andel av totalinntekten. 1. desil og 10. desil. 2004-2013**

barnefamiliene hadde par med større barn (yngste barn 7-17 år) den høyeste realinntektsøkningen i denne perioden med 9,4 prosent.

Rangeres fylkene etter størrelsen på husholdningenes inntekt etter skatt per forbruksenhet, det vil si at en justerer husholdningsinntekten for ulik husholdningsstørrelse og -sammensetning, er det husholdningene i Akershus som har de høyeste inntektene. Medianinntekten til husholdningene i dette fylket lå i 2013 om lag 9 prosent høyere enn medianinntekten for hele landet. Også husholdningene i Rogaland, Hordaland, Oslo og Finnmark hadde inntekter som lå over medianen for landet. Det er husholdningene i Hedmark, Oppland og Østfold som har de laveste inntektsnivåene. Medianinntektene til husholdningene i disse fylkene lå på om lag 93-94 prosent av nivået for hele landet, eller 16-17 prosent lavere enn inntektsnivået til husholdningene i Akershus. De fylkesvise forskjellene i inntektsnivå i 2013 er de samme som året før.

I figur 6.2 er hele befolkningen sortert etter størrelsen på inntekt etter skatt per forbruksenhet. Det vil si at husholdningsinntekten korrigeres for størrelse og sammensetning, og deretter deles inn i ti like store grupper, kalt desiler. Søylen i figur 6.2 viser hvor stor andel av den samlede inntekten som tilfaller henholdsvis husholdningene med lavest inntekt (1. desil) og husholdningene med høyest inntekt (10. desil). Hvis inntektene hadde vært helt likt fordelt ville hver av desilene hatt 10 prosent av de samlede inntektene i samfunnet. Vi ser av figur 6.2 at dette ikke er tilfellet, selv om Norge i internasjonal sammenheng har en jevn inntektsfordeling.

Inntektsstatistikken viser at den observerte inntektsfordelingen har blitt mye jevnere siden midten av 2000-tallet. Det er først og fremst en nedgang i

inntektene hos husholdningene i toppen av fordelingen som forklarer en jevnere inntektsfordeling. Den observerte ulikheten henger mye sammen med utbetalinger av aksjeutbytte. Aksjeutbytte er en inntektskilde som er svært skjevt fordelt i befolkningen, og som i stor grad tilfaller husholdninger i toppen av fordelingen. Ulike regler for beskatning av aksjeutbytte har medvirket til at utbetalt utbytte har variert betydelig gjennom årene. Det toppet seg i 2005 da nesten 100 milliarder kroner ble utbetalt i utbytte til norske husholdninger. På grunn av endrede regler for beskatning har denne inntektsposten blitt betydelig mindre etter 2005, og har bidratt til en jevnere inntektsfordeling i følge inntektsstatistikken for husholdningene.

I perioden 2006 til 2013 viser statistikken en stor grad av stabilitet i fordelingen. Tidelen med de aller høyeste inntektene disponerte 20,7 prosent av de samlede inntektene i 2013, om lag samme andel som i de tre foregående årene. De fem prosent husholdningene med høyest inntekt (drøyt 113 000 husholdninger) hadde 12,7 prosent av total inntekt etter skatt i 2013. Denne andelen har vært den samme hvert år siden 2010. I samme periode har andelen av totalinntekten til de drøyt 22 000 husholdningene med aller høyest inntekt (topp 1 prosent) blitt redusert noe – fra 4,7 prosent i 2010 til 4,5 prosent i 2013.

Andelen av totalinntektene til de i bunnen av inntektsfordelingen har vært tilnærmet uforandret siden 2006 med om lag 4 prosent, men det har skjedd en betydelig demografisk endring. Stadig flere har innvandrerbakgrunn (innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre). Mens andelen personer med innvandrerbakgrunn i laveste inntektsklasse (desil 1) var på 23 prosent i 2004, har denne andelen økt til 44 prosent i 2013. I befolkningen totalt hadde 7,9 prosent innvandrerbakgrunn ved utgangen av 2004, mens tilsvarende andel var 14,9 prosent ved utgangen av 2013. Dette gir seg også utslag i alderssammensetningen. I laveste inntektsdesil finner man nå flere unge aleneboende og barnefamilier sammenlignet med noen få år tilbake.

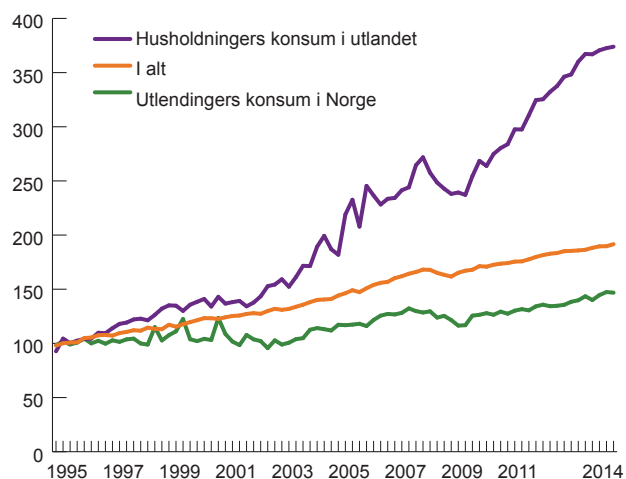
6.2 Konsum og sparing i husholdninger

Foreløpige anslag viser at husholdningenes konsum var på om lag 1 230 milliarder kroner i 2014. Det er 53 milliarder, eller 4,5 prosent, mer enn i 2013. Regnet per innbygger var konsumet i 2014 på om lag 251 000 kroner. Konsumet hadde en prisvekst, i følge nasjonalregnskapet, på 2,3 prosent fra 2013 til 2014. Dette medførte en volumvekst i husholdningenes konsum på 2,2 prosent i 2014, mot 2,1 prosent i 2013. Med unntak av et svakt 3. kvartal, økte konsumet med rundt 1 prosent hvert av de øvrige kvartalene. Spareraten er foreløpig beregnet til å være høyere enn noe annet enkelt år siden 2005.

Fortsatt svak vekst i varekonsumet

Husholdningenes varekonsum hadde en volumvekst på 1,0 prosent i 2014, etter en vekst på 1,1 prosent året før. Konsumet av klær og skotøy hadde en vekst på 3,4

Figur 6.3. Konsum i husholdninger. Sesongjustert. Volumindeks. 1995=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.2. Utviklingen i husholdningers og ideelle organisasjoners konsum fordelt på hovedgrupper. Volum- og prisendring fra foregående år i prosent

	Mrd. kroner 2014 ¹	Volum- endring		Pris- endring	
		2013	2014	2013	2014
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1290,7	2,1	2,1	2,8	2,4
Konsum i husholdninger	1229,7	2,1	2,2	2,8	2,3
- Varekonsum	576,2	1,1	1	1,5	1,4
- Tjenestekonsum	593,5	2,4	3,1	3,7	2,7
- Hushold. konsum i utlandet	95,3	7,8	4,4	4,7	5,6
- Utlendingers konsum i Norge ²	-35,4	3,4	3,8	1,9	2,1
Konsum i ideelle organisasjoner	61,0	2,0	1,3	3,5	3,2

¹ Nivå tall i løpende priser.² Negativt fortegn markerer at denne størrelsen skal trekkes fra de øvrige komponentene.

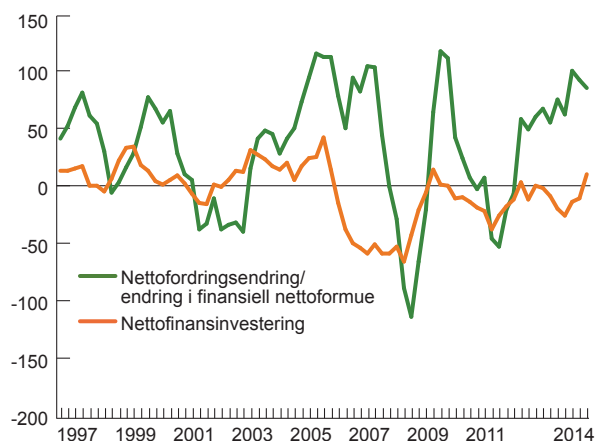
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

prosent, noe som trakk opp varekonsumet med 0,3 prosentpoeng. Andre konsumgrupper som bidro positivt til oppgangen i varekonsumet var blant annet matvarer og drikkevarer. Det var derimot en nedgang i elektrisitetsforbruket som sammen med andre brenselprodukter, trakk ned veksten i varekonsumet med bortimot 0,5 prosentpoeng.

Tjenestekonsumet økte med 3,1 prosent i 2014, mot en vekst på 2,4 prosent i 2013. Veksten tok seg klart opp i 4. kvartal, etter en relativt moderat vekst de tre foregående kvartalene. Det var en generell oppgang for de fleste tjenestegrupper, som for eksempel hotell og restaurant, fritidstjenester og finanstjenester.

Norske husholdningers konsum i utlandet var 4,4 prosent høyere i 2014 enn i 2013, målt i faste priser. Dette er en betydelig lavere vekst enn i 2012 og 2013, da veksten var på henholdsvis 11,0 og 7,8 prosent. En årsak til lavere vekst i norske husholdningers konsum i utlandet kan være svekkelsen av kronekursen i 2014, som gjorde at det ble relativt sett dyrere å reise til utlandet.

Figur 6.4. Husholdningene. Nettofinansinvesteringer og nettofordringsendring, sum fire siste kvartaler. Milliarden kroner

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Sparingen fortsatt høy

Sparing defineres som husholdningenes disponible inntekt fratrasket konsumutgiftene og korrigert for husholdningenes sparing i pensjonsfond. Mens disponibel inntekt økte med 5,1 prosent, var konsumutgiftene for husholdningssektoren 4,5 prosent høyere i 2014 enn året før. Dermed økte sparingen, og endte på 115 milliarder kroner. Dette tilsvarer en sparing per innbygger på rundt 19 000 kroner, mot 18 600 i 2013. Spareraten var 8,5 prosent i 2014, mot 7,6 prosent i 2013. Dette er den høyeste observerte spereraten siden 2005, da spereraten var sterkt påvirket av høye aksjeutbytter.

I nasjonalregnskapets beregning av husholdningenes spererate tas det ikke hensyn til at varige konsumgoder yter konsumtjenester utover det året de anskaffes. Varige konsumgoder utenom bolig består av egne transportmidler (hovedsakelig personbiler), møbler, elektriske artikler, briller og ortopedisk utstyr mv, og varige fritidsgoder. Det knytter seg et element av investering til kjøp av slike goder, noe som kan ivaretas ved beregning av en såkalt korrigert spererate. Ved en slik beregning anslås først tjenestekonsumet av varige goder, som defineres som summen av verdiforringelsen og realavkastningen på beholdningen av slike goder. Realavkastningen, som også nyttes til å korrigere inntekt for husholdningene, er satt lik 2,5 prosent. Kjøp av varige konsumgoder får størst utslag på korrigert spererate i årene omkring kjøpsåret. Differansen mellom ordinær spererate og korrigert spererate vil avhenge av hvor stor andel varige goder utgjør av totalt konsum. Spareraten korrigert for kjøp av varige konsumgoder var på 12 prosent i 2014, opp fra 11,4 i 2013.

6.3 Formue og gjeld

Husholdningene var i fjor preget av avtakende låneopptak og økte finansielle investeringer. De foreløpige tallene fra det finansielle sektorregnskapet i tabell 6.3 viser at husholdningenes nettofinansinvesteringer økte fra -20 milliarder kroner i 2013 til 10 milliarder kroner i 2014. I 2013 ble imidlertid bildet i stor grad påvirket

Boks 6.1. Husholdningenes forbruk etter inntekt

Statistisk sentralbyrå gjennomførte i 2012 en forbruksundersøkelse for hele landet som kartla private husholdningers forbruk av varer og tjenester. Med bakgrunn i disse tallene er det publisert statistikk som viser husholdningers forbruk etter bl.a. husholdningstype- og størrelse, alder, kjønn, landsdel og inntekt. Her presenteres noen hovedtrekk fra den inntektsfordelte statistikken (se også Strand, 2014).

Tallene viser en klar sammenheng mellom husholdningenes inntekter og forbruksnivå. De 10 prosent husholdninger med høyest inntekt (10. desil) har i gjennomsnitt fire ganger så høyt forbruk som tidelen med lavest inntekt (1. desil). Gjennomsnittlig total forbruksutgift for den høyeste og den laveste inntektsdesilen er om lag 800 000 og 200 000 kroner (se figur 1). Korrigerer man for husholdningsstørrelse, er det imidlertid ikke lenger en klar sammenheng mellom inntekt og forbruk. Her er fordelingen mye jevnere, og husholdningene i 2. og 3. desil har tilnærmet likt konsum per person som husholdningene i den øverste inntektsdesilen.

Husholdningene i den øverste inntektsdesilen benytter i gjennomsnitt mer til bolig, lys og brensel enn husholdningene i den laveste inntektsdesilen, 225 000 kroner mot 74 000 kroner per år. Målt som andel av totalt forbruk er det derimot husholdningene i den nederste inntektsdesilen som bruker mest, med 38 prosent av total forbruksutgift mot 28 prosent i den øverste desilen. Det betyr at husholdningene i den laveste inntektsdesilen, som ofte er unge førstegangsetablerere på boligmarkedet, aleneboende og enslige forsørgere, har relativt mindre penger å bruke på andre områder. Det kan synes som at disse husholdningene særlig sparer inn på transportutgiftene for å kompensere for høye boligkostnader, ved at andelen av utgiftene som går til transport øker sterkt med inntekten; fra 7 prosent i den nederste til 21 prosent i den øverste inntektsdesilen. Motorkjøretøyer genererer i tillegg drifts- og vedlikeholdsutgifter, som også øker med inntekten. Husholdningene i den øverste desilen bruker i gjennomsnitt 168 000 kroner årlig til transport mot 14 000 kroner i den nederste desilen.

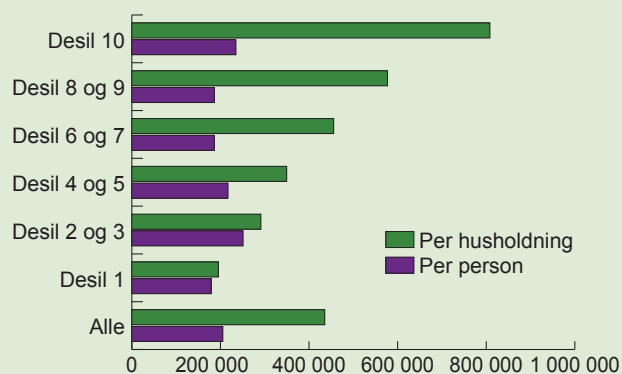
Andelen av total forbruksutgift som går til mat og alkoholfrie drikkevarer faller med økt inntekt, vist i figur 2. Denne sammenhengen er spesielt sterk for aleneboende og par uten barn, men sees også i gruppen par med barn. Nedgangen fra høyeste til laveste desil er på 7 prosentpoeng for de to førstnevnte husholdningstypene og 5 prosentpoeng for sistnevnte. Vi ser også av figuren at det er en nivåforskjell i andelen til denne utgiftsposten mellom ulike husholdningsgrupper, hovedsakelig fordi matandelen øker med husholdningsstørrelse.

For varige forbruksgoder ser vi også en klar sammenheng mellom utgiftsandelen og husholdningens inntekt. Dette er gjenstander som er relativt dyre i anskaffelse, og som husholdninger med stram økonomi oftere vil måtte velge bort framfor nødvendigheter som mat, klær og bolig. Blant elektriske husholdningsapparater er det flere varer som de fleste i dag ser på som nødvendighetsgoder, men som mange husholdninger med stram økonomi ikke eier. For

eksempel eier kun 61 prosent av husholdningene i laveste inntektsdesil en vaskemaskin mot 98 prosent i av husholdningene i øverste desil. Videre eier 67 prosent av den laveste inntektsdesilen en fryseboks/-skap mot 99 prosent i den øverste desilen. For oppvaskmaskin er det en enda større forskjell mellom husholdningene. Her eier kun 37 prosent av husholdningene i den laveste inntektsdesilen en oppvaskmaskin, mot hele 96 prosent i den øverste desilen.

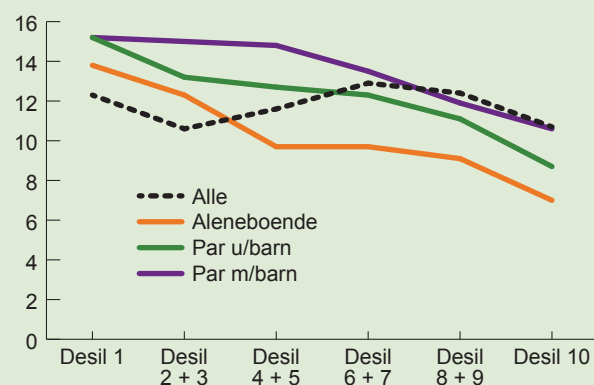
TV-apparater og datamaskiner er det ganske vanlig å eie, også for husholdninger i laveste desil; 77 og 80 prosent for henholdsvis TV-er og datamaskiner. I den øverste desilen har alle fjernsyn og 95 prosent eier en datamaskin. For forbruksgoder med mer luksuspreg, som seilbåt og motorbåt, er det bare 6 prosent som har dette i laveste inntektsdesil mot 34 prosent den høyeste.

Figur 1. Total årlig forbruksutgift per husholdning og per person, etter inntektsdesiler

Kilde: Forbruksundersøkelsen 2012.

Figur 2. Andel av total årlig forbruksutgift som går til mat og alkoholfrie drikkevarer, etter inntektsdesil for husholdningstypene par med og uten barn, aleneboende og alle husholdninger

Kilde: Forbruksundersøkelsen 2012.

Referanser:

Strand, Pål (2014): Vi kjøper mer av det meste. Artikkel i SSB-tidsskriftet Samfunnsspeilet nr. 5/2014

av overføringer av unoterte aksjer fra husholdningene til private ikke-finansielle foretak som trakk ned nettofinansinvesteringene med 15 milliarder kroner.

Nettofinansinvesteringene beregnes som differansen mellom investeringer i finansielle eiendeler og gjeldsopptak. I 2014 utgjorde husholdningenes finansielle investeringer nesten 179 milliarder kroner, mens gjeldsopptaket ble beregnet til om lag 169 milliarder kroner. Det er særlig bankinnskuddene, som viste uvanlig kraftig vekst, og opptjente pensjonsrettigheter (forsikringstekniske reserver) som trekker opp finansinvesteringene. Til sammen utgjorde investeringene i de to finansobjektene i underkant av 151 milliarder kroner i 2014 og disse investeringene har økt med over 13 milliarder kroner fra 2013.

Gjeldsraten øker

Ved utgangen av 2014 utgjorde den finansielle nettoformuen 883 milliarder kroner. Dette er betydelig høyere enn ved utgangen av 2013, da formuen ble beregnet til 798 milliarder kroner. Husholdningenes netto kurs- og valutagevinster utgjorde 74 milliarder kroner og sammen med nettofinansinvesteringene bidro de til å øke i den finansielle nettoformuen med 85 milliarder kroner i løpet av fjoråret.

Boks 6.2. Oppjusterte fordrings, gjelds, og nettofordringsrater

I omtalen av nasjonalregnskapets tall knyttet til husholdningene er tallene for de ideelle organisasjonene ikke med, med unntak av tabell 6.2. Både fordringer, gjeld og disponibel inntekt er lavere når tallene for ideelle organisasjoner er utelatt. Dette har gir høyere gjeldsrater fordi gjeld i forhold til disponibel inntekt er betydelig lavere hos de ideelle organisasjonene. For fordringsratene kommer en effekt i tillegg. Under hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i 2014 ble verdien på husholdningenes unoterte aksjer betydelig oppjustert. Nettoeffekten av sektorendringen og høyere aksjeverdier forklarer økningen av fordringsratene i figur 6.5. Se for øvrig Økonomiske Analyser nr. 6 2014, Revidert finansregnskap 1995-2013.

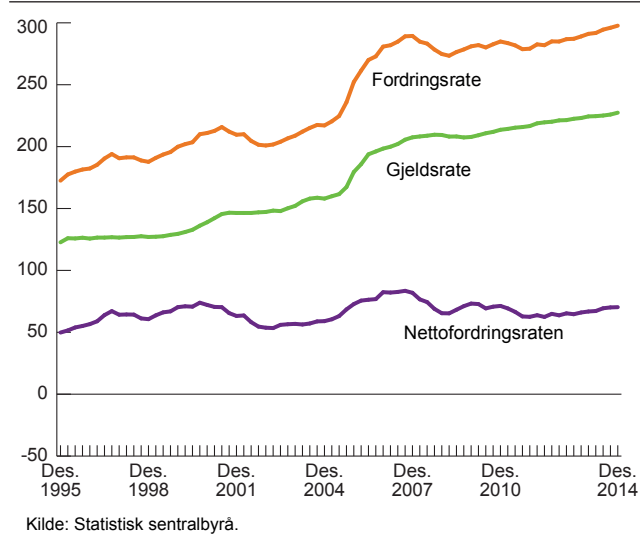
Hovedbildet illustreres av utviklingen i fordrings-, gjelds- og nettofordringsratene i figur 6.5 (sesongkorrigert rater). Fordringsraten er foreløpig beregnet til 297,7 prosent av disponibel inntekt ved utgangen av 2014 som er 6,6 prosentpoeng høyere enn på samme tidspunkt året før. Samtidig økte gjeldsraten med 3,0 prosentpoeng, til 227,4 prosent. Endringene i husholdningenes fordrings- og gjeldsposisjon førte til at nettofordringsraten økte med 3,6 prosentpoeng i løpet

Tabell 6.3. Finansregnskap for husholdningene. Milliarder kroner

	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Hovedstørrelser						
Nettofinansinvestering (investeringer minus gjeldsopptak)	1	-14	-26	-12	-20	10
Andre endringer / netto gevinster mv	115	21	-27	61	95	74
Nettofordringsendring / endring i finansiell nettoformue	117	7	-53	49	75	85
Nettofordringer / finansiell nettoformue	721	728	675	723	798	883
Transaksjoner						
Investeringer i finansielle eiendeler	115	131	139	171	157	179
Sedler, mynt og bankinnskudd	22	39	64	66	63	76
Omsettelige gjeldspapirer	-3	-2	-2	1	0	2
Aksjer	4	6	-3	-2	-17	-4
Verdipapirfondsandeler	11	1	-5	-2	2	1
Forsikringstekniske reserver	58	65	58	74	75	75
Utlån, annen egenkapital og andre fordringer	24	23	26	34	36	30
Gjeldsopptak	114	145	165	182	177	169
Lån	123	136	155	178	174	159
Annen gjeld	-9	9	10	4	3	10
Beholdninger ved utgangen av året						
Fordringer/finansielle eiendeler	2 821	2 969	3 086	3 311	3 560	3 818
Sedler, mynt og bankinnskudd	756	795	859	925	998	1 073
Omsettelige gjeldspapirer	12	12	7	8	9	10
Aksjer	586	631	637	686	731	766
Verdipapirfondsandeler	106	120	101	105	118	125
Forsikringstekniske reserver	862	924	980	1 064	1 153	1 248
Utlån, annen egenkapital og andre fordringer	500	487	502	522	551	595
Gjeld	2 101	2 241	2 411	2 587	2 761	2 935
Lån	1 968	2 101	2 257	2 438	2 613	2 773
Annen gjeld	133	140	154	149	148	162

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.5. Husholdningene. Fordringer, gjeld og nettofordringer i prosent av disponibel inntekt, sesongjustert

av 2014 til 70,3 prosent av disponibel inntekt ved utgangen året.

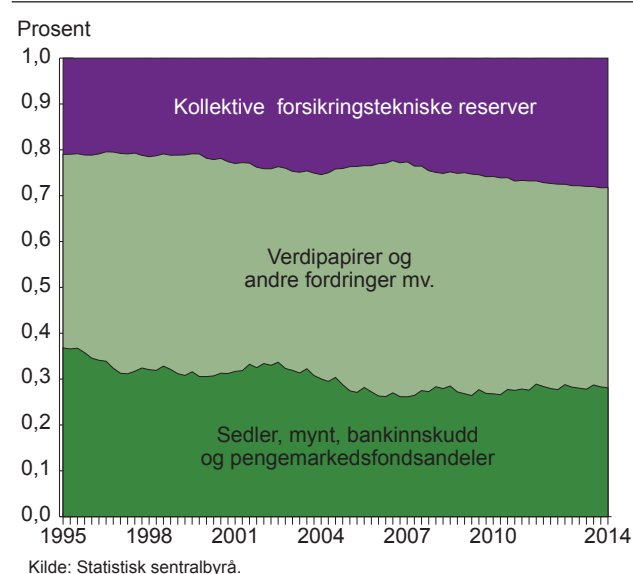
Utviklingen i gjeldsraten reflekterer at gjelda fortsatt vokser raskere enn inntektene. Økningen i gjeldsraten tiltok gjennom året og halvparten av økning fant sted i 4. kvartal 2014. Anslaget ved utgangen siste kvartalet er imidlertid beheftet med usikkerhet.

Innskuddsveksten tiltar

Sammensetningen av husholdningenes fordringer har endret seg betydelig fra 1995 til i dag. Endringene beskrives i figur 6.6 hvor de finansielle eiendelene er delt opp i tre hovedgrupper. Den største endringen finner vi for objektsgruppen sedler, mynt og bankinnskudd. Objektsgruppen var den største i den finansielle porteføljen i 1995 med en andel på 37 prosent. Andelen har falt til 28 prosent ved utgangen av 2014 og objektsgruppen er i dag den nest største gruppen på husholdningenes balanse etter de forsikringstekniske reservene. Utviklingen kan forklares av et stadig bredere finansielt produktspekter. Dette har gitt nye muligheter for alternativ plassering av ledige midler samtidig som lave renter i siste del av 19-årsperioden har gjort det generelt mindre attraktivt å ha store bankinnskudd.

Til tross et fallende rentenivå i 2014 tiltok veksten i bankinnskuddene. I løpet av året økte innskuddene med 76 milliarder kroner mot 63 milliarder kroner i 2013. Husholdningene satte i 2014 til side mer i bankinnskudd enn i noe annet enkelt år i perioden fra og med 1996 og i løpet av året økte husholdningenes bankinnskudd til over 1000 milliarder kroner. Den sterke veksten kan skyldes at mange husholdninger har valgt å være likvide siden det har vært lite å tape på å øke bankinnskuddene fremfor å betale ned på lån. Men, utviklingen antyder også at husholdningene har vært forsiktige og har plassert ledige midler i trygge bankinnskudd fremfor å investere midlene i mer risikofylte finansielle instrumenter.

Figur 6.6. Husholdningene. Fordringenes sammensetning, andeler av totale fordringer

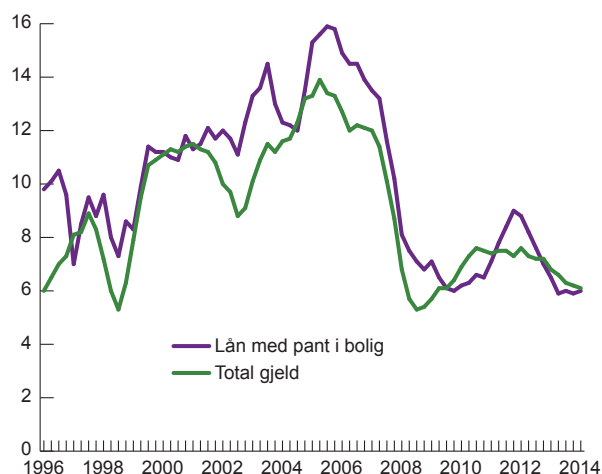
Forholdet reflekteres av husholdningenes investeringer i verdipapirer som har vært svært beskjedne de siste årene. Et eksempel er nettotegningene (nytegninger minus innløsninger) av verdipapirfondsandeler som utgjorde 1 milliard kroner i 2014, noe som er om lag på linje med året før, da husholdningene nettotegnet andeler for 2 milliarder kroner. Samme utvikling har funnet sted for omsettelige gjeldspapirer med et beskjedent netto kjøp på 2 milliarder kroner i 2014. Husholdningene solgte seg derimot ned i noterte aksjer med om lag 3 milliarder kroner og det er fjerde året på rad med netto salg av børsnoterte aksjer.

De forsikringstekniske reservene omfatter både reserver i skadeforsikring og avsatte midler i private livs- og pensjonsforsikringer. Avsetningene til forsikringstekniske reserver forklares blant annet av den demografiske utviklingen. Til nå har pensjonistkullene vært tildels små, men gruppen av pensjonister har begynt å øke og økningen vil tilta i årene som kommer fordi de store barnekullene fra etterkrigsårene har nådd pensjonsalderen. Dette vil bidra til relativt sett større utbetalinger av pensjoner fra de kollektive pensjonsordningene fremover.

De kollektive reservene, som omfatter tjenestepensjonene, har økt sin andel av de finansielle eiendelene, fra 21 prosent ved utgangen 1995 til 28 prosent ved utgangen 2014. De kollektive reservene utgjør vel 86 prosent av de samlede forsikringstekniske reservene som økte med 95 milliarder kroner det siste året.

Netto avsetninger i private livs- og pensjonsforsikringer utgjorde 78 milliarder kroner i 2014, mens reservene i skadeforsikring ble redusert med 3 milliarder kroner. De resterende 20 milliarder kronene forklares av netto gevinster på pensjonsformuen, som hovedsakelig er plassert i verdipapirmarkedet. Det er opptjente pensjonsrettigheter i kollektive ordninger som driver

Figur 6.7. Husholdningene. Vekst siste fire kvartaler i total gjeld og lån med pant i bolig fra finansielle foretak. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbvrå.

utviklingen og avsetningene til tjenestepensjonene og de utgjorde henholdsvis 71 og 75 milliarder kroner i 2013 og 2014. I 2013 økte de samlede forsikringstekniske reservene med nesten 90 milliarder kroner og av dette bidro totale transaksjonene (avsetningene) med 75 milliarder kroner.

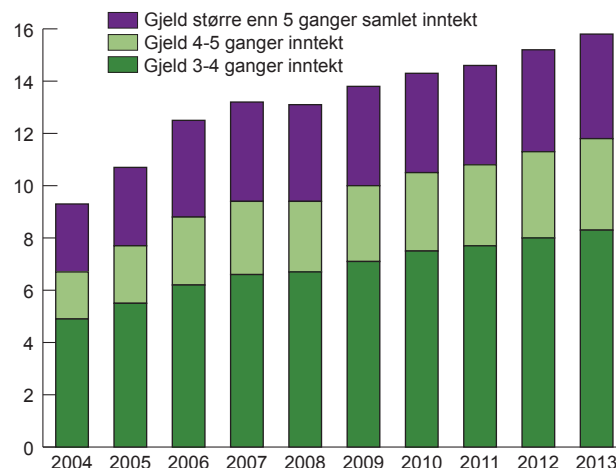
Fallet i gjeldsveksten stopper opp

Husholdningenes samlede gjeld utgjorde 2 935 milliarder kroner ved utgangen av 2014. Gjeldsoptaket var høyt også i 2014, men avtok sammenlignet med året før. Figur 6.7 viser at gjeldsveksten nådde et foreløpig toppunkt etter finanskrisen i fjerde kvartal 2012 og at den har avtatt etter dette. Gjeldsveksten viser imidlertid tydelige tegn til utfletning det siste halvåret av 2014 og vekstraten ble beregnet til 6,1 prosent ved utgangen av året.

Gjeldsveksten påvirkes blant annet av renteutviklingen og av utviklingen i boligmarkedet. I gjennomsnitt falt rentene på nye boliglån til husholdningene med 0,50 prosentpoeng til 3,48 prosent i løpet av 2014, samtidig som boligprisene steg med 5,8 prosent. Begge faktorene taler isolert sett for høy gjeldsvekst i 2014. I tillegg vil gjeldsveksten avhenge av tilgangen på kreditt. I følge Norges Banks utlånsundersøkelser endret bankene i liten grad sin kredittpraksis overfor husholdningene i 2014. Bankene har rapportert om høyere etterspørsel enn forventet etter vanlige boliglån og førstehjemslån i tre av kvartalene i 2014, mens bildet er noe mer sammensatt for rammelån og fast rentelån. Utviklingen reflekteres i vekstraten for lån med pant i bolig fra finansielle foretak som avtok fra 6,5 prosent i 2013 til 6,0 prosent i 2014. Veksten i pantelånene flatet helt ut i 2014 og vekstraten har ligget stabil på om lag 6 prosent i alle kvartalene det siste året.

Gjeldsveksten vil også være påvirket av avdrag ved at avdragsbetalinger demper veksten. Det lave og fallende rentenivået fører trolig til økte avdragsbetalinger blant annet for annuitetslån. Avdragene vil i tillegg påvirke avdragsplanen knyttet til lånene. De siste årene har

Figur 6.8. Andel husholdninger med samlet gjeld større enn 3 ganger samla inntekt. 2004-2013. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbvrå.

nedbetalingslån med pant i bolig økt sin andel av boliglånene, mens lån med fleksible betjeningsbetingelser har redusert sin andel. Dette fremgår av figur 6.9 som viser boliglån fra finansielle foretak som andeler av husholdningenes samlede gjeld.

Utvikling i gjeldens fordeling på ulike husholdningsgrupper

Gjeldsbelastningens fordeling er viktig for å kartlegge husholdningenes sårbarhet for renteøkninger. Informasjon om hvordan gjelden fordeler seg hentes fra inntektsstatistikken, og bygger på opplysninger fra ligningen. De siste tallene er fra 2013.

Stadig flere husholdninger har en relativt høy gjeldsgrad. I perioden 2004 til 2013 økte gjennomsnittlig samlet inntekt for husholdningene med 53 prosent i nominell verdi, mens gjelden i samme periode økte med 88 prosent. I 2004 hadde 22 prosent av husholdningene en gjeld som var minst dobbelt så stor som samlet husholdningsinntekt før skatt. Denne andelen økte til 31,1 prosent i 2013. Andel husholdninger hvor gjelden utgjorde mer enn tre ganger samlet inntekt har økt fra 9,3 prosent i 2004 til 15,8 prosent i 2013. I 2004 var 18,9 prosent av husholdningene gjeldfrie. Denne andelen har sunket gradvis til 16,1 prosent i 2013.

Den yngre delen av befolkningen har høyest gjeld i forhold til inntekt. Dette skyldes både låneatferd og inntektsnivå. De yngre tar opp stor gjeld til boligkjøp, samtidig som yrkesinntekten er lavest i begynnelsen av yrkeslivet. Studenter er holdt utenfor i denne statistikken. Andelen husholdninger med gjeld som er større enn tre ganger inntekten, har økt mest for yngre par, par med små barn og aleneforeldre. Blant husholdningstypene med høyest gjeldsbelastning finner vi par med barn under 6 år, og par uten barn der hovedinntektstakeren er under 30 år. Innenfor begge disse husholdningstypene hadde om lag 29 prosent en gjeld som utgjorde mer enn tre ganger inntekten.

Blant husholdninger hvor hovedinntektstakeren er under 45 år, hadde 23,6 prosent av husholdningene en gjeld som utgjorde mer enn tre ganger inntekten i 2013. Tilsvarende andel var 13,9 prosent i 2004. Blant husholdninger hvor hovedinntektstaker er over 55 år, hadde 4,4 prosent gjeld som var mer enn tre ganger inntekten i 2004. Denne andelen har økt til 7,9 prosent i 2013.

I figur 6,8 har vi ikke tatt hensyn til at husholdningene varierer i størrelse, og at dette kan påvirke deres evne til å betjene gjeld. Husholdninger med lav inntekt etter skatt per forbruksenhet har rimeligvis en relativ lav andel av total gjeld i husholdningene, siden deres låneevne er relativt liten. Men disse husholdningene hadde også en lavere andel av samlet gjeld i 2013 sammenlignet med 2004. De 20 prosent av husholdningene med lavest inntekt hadde 6 prosent av husholdningers totale gjeld i 2013. Tilsvarende andel var 6,6 prosent i 2004. De 20 prosent av husholdningene med høyest inntekt etter skatt per forbruksenhet stod for 38 prosent av den totale gjelden i 2013, mot 37,8 prosent i 2004. Samtidig som gjelden har økt har også realinntekten økt. Med økt realinntekt har husholdningene mer å gå på utover "nødvendige utgifter". Dette har betydning for husholdningenes evne til å betjene gjeld, samtidig som endringer i rentenivået påvirker låneevnen.

Rammelån med pant i bolig faller

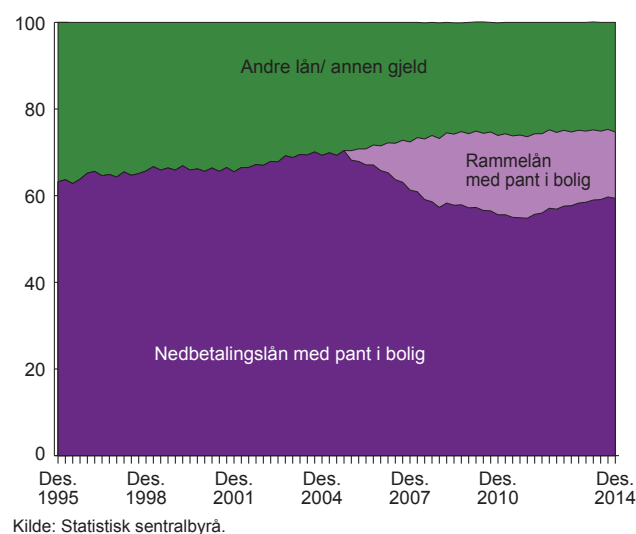
Lån med pant i bolig utgjorde 2 192 milliarder kroner ved utgangen av 2014. Dette representerer en andel på nesten 75 prosent av husholdningenes samlede gjeld, en andel som har økt fra om lag 63 prosent i 1995. Lån med pant i bolig er enten nedbetalingslån eller rammelån.

Rammelån er fleksible med hensyn til betaling av renter og avdrag og dette gjør disse til en attraktiv finansieringskilde også for kjøp av varige konsumgoder som for eksempel biler og fritidsbåter. Rammelånene utgjorde bare 2 prosent av samlet gjeld i 2005, mens andelen var nesten 19 prosent ved utgangen av 2011. De siste to årene har imidlertid veksten i utestående rammelån stoppet opp og ved utgangen av 2014 summerte rammelånene seg til 449 milliarder kroner som er 9 milliarder kroner lavere enn i 2012. Dette førte til at rammelånenes andel av samlet gjeld falt til om lag 15 prosent ved utgangen 2014. Totalt økte husholdningenes lån med pant i bolig fra finansielle foretak med 124 milliarder kroner det siste året, mot 132 milliarder kroner i 2013.

Husholdningenes realformue

Norske privathusholdningers realkapital hadde ved utgangen av 2013 en beregnet markedsverdi på 5 392 milliarder kroner, i følge SSB sin innteks- og formuesstatistikk for husholdninger. Denne kapitalen består først og fremst av boliger. I 2013 hadde boligene til norske privathusholdninger en antatt markedsverdi på 4 985 milliarder kroner. Dette var en økning på 5,3 prosent fra 2012, da samlet beregnet markedsverdi

Figur 6.9. Husholdningene. Gjeldas sammensetning, andeler av total gjeld

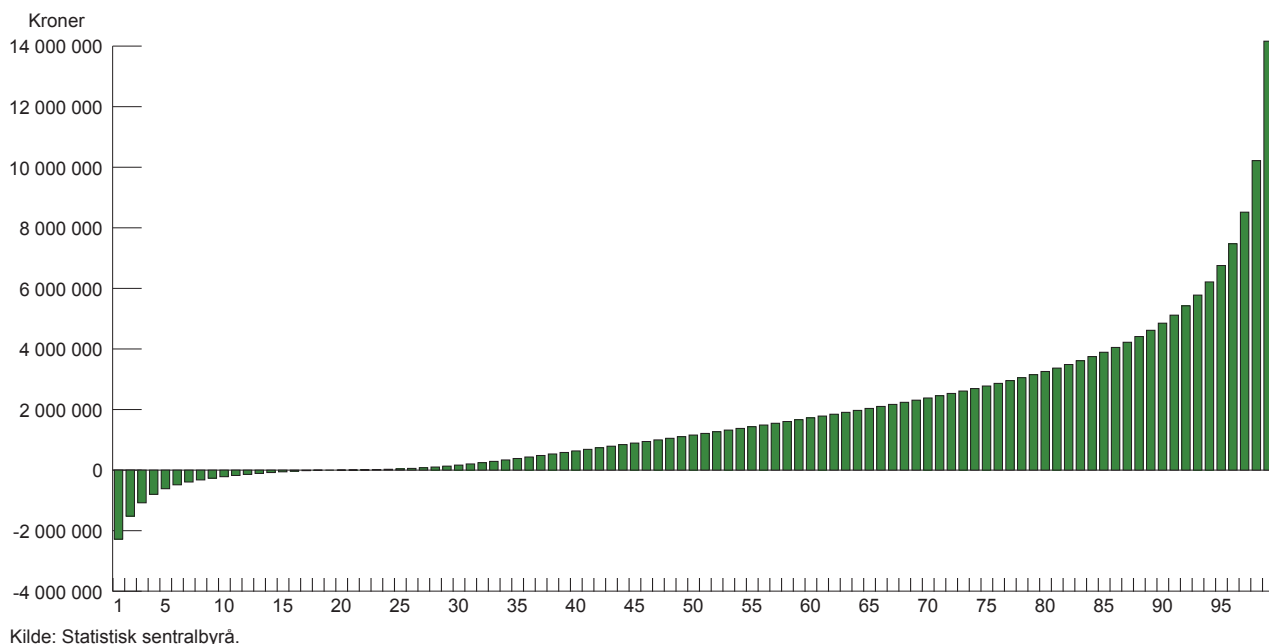
utgjorde 4 735 milliarder kroner. Om lag 67 prosent av husholdningene hadde i 2013 en primærbolig (boligen der boligeier er folkeregistrert bosatt) med en antatt markedsverdi på til sammen 4 442 milliarder kroner. Mer enn hver tiende husholdning hadde en sekundærbolig (andre boliger utenom primærbolig, men som ikke er fritidseiendom). Beregnet markedsverdi for disse boligene utgjorde 543 milliarder kroner i 2013. Nesten 68 prosent av husholdningenes bruttoformue, summen av all formue før fratrekk av gjeld, var boligformue i 2013. Dette var om lag samme andel som året før.

Basert på beregnet markedsverdi av landets boliger (se begrepsdefinisjoner for mer omtale), hadde husholdningene en gjennomsnittlig realkapital på 2 378 000 kroner i 2013, mens gjennomsnittlig finanskapital utgjorde 864 000 kroner. Gjennomsnittlig beregnet nettoformue, det vil si summen av realkapital og finanskapital, men fratrasket gjeld, var på 2 067 000 kroner i 2013. Norske husholdninger har hatt en betydelig økning i nettoformuen de siste årene, framfor alt som følge av sterk vekst i boligprisene. Fra 2010 til 2013 økte gjennomsnittlig nettoformue for alle husholdninger med 15 prosent målt i faste priser. I samme periode økte den beregnede markedsverdien på boligformuen med 18 prosent i faste priser.

Mer enn halvparten av norske privathusholdninger, 52 prosent, hadde i 2013 en nettoformue på mer enn 1 million kroner når antatt markedsverdi på egen bolig inkluderes i målingen av formue (se figur 6.10). Mer enn 35 prosent av husholdningene har mer enn to millioner kroner i nettoformue, mens over 14 prosent har en nettoformue som overstiger 4 millioner kroner i 2013.

Nettoformuen er svært skjevt fordelt blant husholdningene. I 2013 eide tidelen av husholdningene med høyest beregnet nettoformue 49,5 prosent av all

Figur 6.10. Fordeling av nettoformue når beregnet markedsverdi på egen bolig inkluderes. Persentiler. 2013

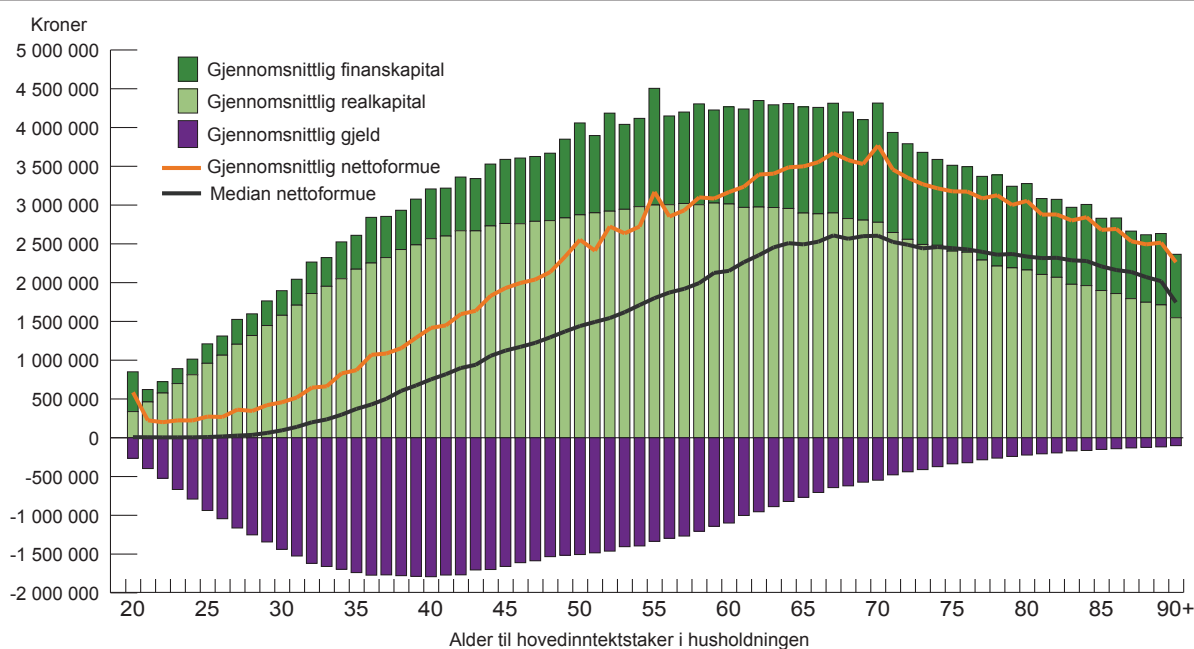

nettoformue. De 1 prosent rikeste husholdningene eide 18,3 prosent, mens de rikeste 0,1 prosent (om lag 2 300 husholdninger) eide 8,3 prosent av all formue. Formuesfordelingen ble noe skjevare fra 2012 til 2013. I 2012 eide tidelen med høyest beregnet nettoformue 48,8 prosent av all formue, mens de 1 prosent rikeste husholdningene eide 18,1 prosent. Den økte konsentrasjonen av formue i toppen av fordelingen henger trolig sammen med en sterk økning i verdiene på aksjer og aksjefond i 2013, samt at beregnet markedsmessig verdi på sekundærboliger økte betydelig. Dette er

formuesobjekter som i hovedsak eies av husholdninger med de høyeste formuene.

Husholdningenes nettoformue stiger jevnt med alderen til hovedinntektstakeren i husholdningen. For de unge under 30 år er median nettoformue under 100 000 kroner (se figur 6.11). Deretter stiger nivået betydelig fram til hovedinntektstakeren er i slutten av 60-årene. Blant disse var median nettoformue på om lag 2,6 millioner kroner i 2013, og medianen ligger også godt over 2 millioner kroner blant personer i 70- og 80-årene. Først

Figur 6.11. Husholdningenes formue og gjeld etter alder til hovedinntektstaker. 2013

Tabell 6.4. Husholdningenes formue etter inntekt. 2013. Prosent

	Desiler - inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU)											Øverste	Øverste	Øverste
	I alt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	5 prosent	1 prosent	0,1 prosent
Beregnet realkapital	100	3,0	4,3	6,1	7,7	9,0	10,2	11,3	12,7	14,8	20,9	12,1	3,2	0,5
Herav:														
Beregnet markedsverdi primærbolig	100	2,8	4,6	6,5	8,2	9,5	10,7	11,7	12,9	14,5	18,6	10,3	2,4	0,3
Beregnet markedsverdi sekundærbolig	100	3,8	3,2	4,3	5,3	6,4	7,5	9,3	11,8	16,1	32,2	20,7	6,6	1,1
Bruttofinanskapital i alt	100	10,7	3,5	4,4	5,1	5,8	6,3	7,4	8,7	11,6	36,5	28,1	15,7	6,5
Herav:														
Bankinnskudd i innenlandske banker	100	3,7	5,4	6,8	7,9	8,7	9,3	10,1	11,5	13,7	23,0	14,6	5,2	1,4
Andeler i aksje-, obligasjons- og pengemarkedsfond	100	3,8	2,8	4,0	5,2	6,3	7,4	9,1	11,1	15,1	35,2	24,5	10,6	3,0
Aksjer og andre verdipapirer	100	20,6	1,4	1,7	1,9	2,4	2,7	3,9	5,0	8,5	51,9	44,2	28,9	13,3
Beregnet bruttoformue	100	5,0	4,1	5,6	7,0	8,1	9,1	10,3	11,7	13,9	25,1	16,4	6,6	2,1
Sum gjeld	100	2,7	3,2	4,9	6,8	8,6	10,3	11,9	13,5	15,9	22,3	12,9	3,7	0,7
Beregnet nettoformue	100	6,4	4,6	6,1	7,2	7,9	8,5	9,4	10,6	12,9	26,6	18,3	8,2	2,9
Antall husholdninger	2 267 336	226 734	226 734	226 743	226 727	226 731	226 733	226 734	226 734	226 733	226 733	113 366	22 674	2 267

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

blant de aller eldste (90 år og eldre) ligger medianverdien for nettoformue under 2 millioner kroner.

For yngre husholdninger utgjør verdien av egen bolig det meste av bruttoformuen, mens blant de eldre er også finansformuen viktig. Blant husholdninger hvor hovedinntektstakeren er i begynnelsen av 20-årene til i midten av 40-årene utgjør boligens verdi om lag 80 prosent av bruttoformuen, mens for de i 60-årene og eldre er denne andelen under 70 prosent.

Som det går fram av tabell 6.4, er det en nær sammenheng mellom inntekt og formue. I denne tabellen er inntekten korrigert for ulik husholdningsstørrelse og ulik sammensetning, og deretter delt inn i ti like store grupper (desiler). Statistikken viser at husholdninger med høyt inntektsnivå ofte har en høy nettoformue. Nesten 27 prosent av all nettoformue ble i 2013 eid av tidelen husholdninger med høyest inntekt, mens de ti prosent av husholdningene med lavest inntekt disponerte drøyt 6 prosent av all nettoformue.

Nesten halvparten (46 prosent) av primærboligens antatte markedsverdi disponeres av de tre øverste inntektsdesilene blant husholdningene. Tidelen med høyest inntekt disponerer alene nesten 19 prosent. Dette er samme andeler som i 2012. Sekundærboliger er enda mer skjevfordelt. Nesten en tredel av den antatte markedsverdien til disse boligene tilhører husholdningene i øverste inntektsdesil. Husholdningenes gjeld viser en tilsvarende fordeling. Husholdningene i de tre øverste inntektsdesilene har, som året før, nesten 52 prosent av

all gjeld. Øverste inntektsdesil har alene drøyt 22 prosent av all gjelden til privathusholdningene i 2013.

Finanskapitalen til norske husholdninger er mer ulikt fordelt enn realformuen. Spesielt gjelder dette aksjer og andre verdipapirer hvor 52 prosent av formuesverdien i 2013 eies av tidelen med høyest inntekt. Tilsvarende andel i 2012 var 48 prosent. De 0,1 prosent med aller høyest inntekt, om lag 2 300 husholdninger, eide alene drøyt 13 prosent av denne finanskapitalen i 2013 – sammenlignet med drøyt 11 prosent året før. Men denne type formue tilfaller også i stor grad husholdninger med lave inntekter. Tidelen av husholdningene med aller lavest inntekt eide i 2013 drøyt en femdel av den totale formuesverdien til aksjer og andre verdipapirer blant privathusholdningene. Mange av disse er trolig næringsdrivende med underskudd og dermed lave registrerte husholdningsinntekter.